яка забезпечує легкий доступ до умовних позначень десятків тисяч основних документів та публікацій ООН з 1946 р., оновлюється щоденно; *United Nations Documentation: Research guide* («Документація Організації Об'єднаних Націй: путівник дослідника») – покажчик документів ООН, поради для проведення досліджень і пошуку текстів; *Documents Alert* («Вісник нових документів») – вид послуг, що дозволяє стежити за випуском найважливіших документів; *United Nations System Pathfinder* («Посібник з орієнтації в системі ООН») – орієнтир по основних публікаціях організацій системи ООН та ін.

На веб-сторінці Бібліотеки ім. Дага Хаммаршельда все частіше пропонуються повнотекстові документи. Бібліотека змогла забезпечити доступ до текстів, розміщених в системі офіційної документації (СОД), 13 500 документів усіма мовами оригіналу. Сьогодні тезаурус Інформаційно-бібліографічної системи ООН (ЮНБІС) дозволяє проводити пошук усіма шістьма офіційними мовами ООН: англійською, арабською, іспанською, китайською, російською та французькою.

Слухачів було ознайомлено з ЮНБІСНЕТ (unbisnet.un.org) – основним покажчиком у режимі онлайн-документації ООН, опублікованої з 1979 р., що включає каталог матеріалів, опублікованих за межами системи ООН (із колекцій обох бібліотек) і надає доступ до результатів голосування по резолюціях Генеральної Асамблеї (починаючи з 1983 р. (38-а сесія)) та Ради безпеки (з 1946 р.). Покажчики до виступів у Генеральній Асамблеї, Раді безпеки та Економічній і Соціальній раді доступні з 1983 р., а Ради з питань опіки – з 1982 р. Робоча мова цієї бази – англійська.

Перевага ЮНБІСНЕТ перед публікаціями в друкованому вигляді та на компакт-дисках полягає в щоденному оновленні інформації та доступі до покажчика через Інтернет. Крім того, ЮНБІСНЕТ надає посилання до повного тексту все більшої кількості документів ООН шістьма офіційними мовами ООН. Це документи Генеральної Асамблеї, Ради безпеки та Економічної і Соціальної ради та їх допоміжних органів (повні тексти резолюцій доступні з 1946 р.). Покажчик виступів має посилання на повний текст останніх виступів, а база даних результатів голосувань – на повний текст згаданих резолюцій.

Наприкінці заходу доповідачі відповили на запитання слухачів. Такі зустрічі були визнані корисними. Співробітники відділу фонду ООН НБУВ запропонували свої послуги для подальшої співпраці з усіма бажаючими.

Видання, надані Представництвом ООН в Україні та представлені на семінарі, були роздані учасникам.

Ірина Лавриненко,
м. н. с. НБУВ

Книга і світова цивілізація

Під такою назвою 20–21 квітня 2004 р. в Москві відбулася XI Міжнародна наукова конференція з проблем книгознавства. Організаторами конференції були Російська академія наук (зокрема, Наукова рада «Історія світової культури», Комісія з історії книжкової культури й комплексного вивчення книги, Академвидавцентр «Наука», Науковий центр досліджень історії книжкової культури), Російська книжкова палата, Московський державний університет друкарства. До початку проведення конференції було видано друком 4 томи її матеріалів тиражем 350 прим.

Всесоюзні (тепер Міжнародні) конференції з проблем книгознавства мають довгу традицію. Перша така конференція відбулася в квітні 1971 р., а надалі вони проходили, як правило, раз на 4 роки. Саме на них обговорювалися найперспективніші дослідницькі проекти; за виданими матеріалами конференцій можна простежити основні напрями розвитку науки про книгу та книжкову справу в Радянському Союзі й на пострадянському просторі.

XI конференція стала найбільш представницькою: було подано 414 доповідей, авторами яких є 409 вчених та практиків книжкової справи, серед яких 61 доктор і 170 кандидатів наук. У числі учасників, окрім росіян, були 60 представників з восьми країн близького та далекого зарубіжжя. На конференції особливо було підкреслено активність

ISSN 1029-7200

© Г. І. Ковальчук, 2004

України (26 учасників з Києва, Харкова, Львова, Маріуполя й Рівного). Матеріали на конференцію подали також учені з Білорусі (12), Казахстану (3), Киргизії (1), США (4), ФРН (3), Болгарії (10), Ізраїлю (1). Відмічено, що багато учасників є співробітниками великих бібліотек. Найбільша кількість учасників була з Московського університету друкарства – 52, з різних установ РАН – 46, РДБ – 31, Московського університету культури – 19, Російської книжкової палати – 17, МДУ ім. М. Ломоносова – 10, РНБ – 8, Харківської академії культури – 7, Національної бібліотеки Білорусі та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – по 6.

Пленарне засідання відкрив і вів д-р філол. наук, професор, заступник голови Науково-видавничої ради РАН, заступник голови Наукової ради РАН «Історія світової культури», директор Наукового центру досліджень історії книжкової культури, генеральний директор Академвидавцентру «Наука» РАН В. І. Васильєв. З привітаннями виступили: директор РДБ В. В. Федоров; почесний голова Археографічної комісії РАН академік С. О. Шмідт; ректор Коледжу бібліотекознавства та інформаційних технологій, д-р екон. наук С. Денчев (Софія, Болгарія); віце-президент Асоціації книговидавців Росії С. В. Федоров; президент Міжрегіональної асоціації поліграфістів, канд. техн. наук Б. О. Кузьмін, виконавчий директор Російського книжкового союзу Г. П. Рудаков, куратори галузевих міністерств тощо.

На пленарному засіданні були заслухані доповіді: голови Наукової ради РАН «Історія світової культури» академіка Ю. О. Рижова на тему «Книгознавчі дослідження і Наукова рада РАН «Історія світової культури»; д-ра філол. наук, професора, директора Наукового центру досліджень історії книжкової культури В. І. Васильєва «Історія книжкової культури: теоретико-методологічні аспекти»; д-ра філол. наук, професора, генерального директора Російської книжкової палати Б. В. Ленського «Стан і перспективи розвитку російського книговидання на початку XXI сторіччя».

У рамках конференції працювало дев'ять секцій: методології та теорії книгознавства (45 доповідей); видавничої справи та редагування (56 доповідей); культури книги (22 доповіді); історії книги (з підсекціями «Історія рукописної та ранньої друкованої книги», «Історія книги XVIII ст.», «Історія книги XIX–XX ст.», «Російсько-український круглий стіл з історії української книжності») (загалом 113 доповідей); бібліофільства (24 доповіді); бібліотекознавства (62 доповіді); бібліографознавства (26 доповідей); книгорозповсюдження (36 доповідей); електронної книги та інформаційних технологій (28 доповідей). Отже, найбільше доповідей було подано на секцію історії книги, тобто історична проблематика залишається в книгознавстві провідною. Крім того, широко були представлені бібліотекознавчі дослідження, що є досить симптоматичним для книгознавчої конференції і свідчить, на нашу думку, про актуальність книгознавчих досліджень у бібліотеках, які базуються безпосередньо на першоджерелах. Сьогодні відбувається взаємопроникнення на новому рівні книгознавства й бібліотекознавства, і це, ми переконані, дуже плідний напрям досліджень, насамперед, історико-книжкових фондів.

У доповідях розглядалися не лише традиційні для книгознавства проблеми, але й нові: значну увагу було приділено запровадженню інформаційних технологій у видавничу справу, поліграфію, організацію книжкової торгівлі та бібліотечного обслуговування.

Окрім традиційних засідань секцій у рамках конференції було організовано Інтернет-комунікаційний російсько-білоруський круглий стіл з історії книги, який планується зробити постійним.

Уперше в рамках цієї конференції було проведено також російсько-український круглий стіл з історії та історіографії української книжності. Ініціатором його проведення був відомий російський учений, історик книги, д-р філол. наук, пров. н. с. Інституту слов'янознавства РАН Ю. А. Лабинцев, який багато років займається дослідженням історії українського друкарства. Співорганізаторами круглого столу були Культурний центр України в Москві, Товариство шанувальників української книги в Москві, Об'єднання українців Росії, а також Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Засідання круглого столу відбулося на Арбаті, 9 у приміщенні Культурного центру України в Москві. Відкрив засідання його генеральний директор, д-р іст. наук, професор В. Ю. Мельниченко. Серед різних тем, які порушувалися під час проведення круглого столу, слід назвати доповіді канд. іст. наук, зав. відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Г. І. Ковальчук про Українське бібліологічне товариство, що діяло в Києві в кінці 20-х років XX ст.: голови Товариства шанувальників української книги в Москві, заступника зав. відділу Культурного центру України Ю. Г. Кононенка про досвід створення бібліографічної бази даних і покажчика «Українці та українська культура в Російській Федерації»; головного редактора часопису «Український огляд»,

ISSN 1029-7200

зав. відділу Культурного центру України в Москві О. О. Руденка-Десняка про українську пресу в Росії. Прозвучали спільні доповіді – про історію Бібліотеки української літератури в Москві, підготовлені її директором В. В. Слюсарчук і Ю. Г. Кононенком; про невідомі книгознавчі тексти І. Огієнка – доповідь професора Ю. А. Лабинцева та канд. філол. наук, с. н. с. Інституту слов'янознавства РАН Л. Л. Щавінської. Останні представили присутнім також Інтернет-видання «Въ Обители Печерской Кіевской...» про первісток київського книговидання – Часослов 1616 р., що викликало значне зацікавлення присутніх. На засіданні круглого столу було коротко охарактеризовано зміст доповідей науковців Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Н. П. Бондар про примірник Острозької Біблії з «вілснськими аркушами» із зібрання НБУВ та І. О. Римарович про родову бібліотеку Мікошевських, що компактно зберігається в НБУВ, а також канд. пед. наук, професора, зав. кафедри книгознавства та видавничої діяльності Київського національного університету культури і мистецтв В. М. Медведєвої «Українське книгознавство в контексті суспільних змін і нових цінностей».

Окремо слід відзначити видавничі здобутки російських колег у галузі книгознавства та історії книги. Книжкова виставка-ярмарок, що була розгорнута для учасників конференції у фойє друкарні «Наука», де проходили пленарні засідання та більшість секцій, засвідчили справжній видавничий бум, зростання в Росії кількості виданих наукових книг за останні роки, зокрема і в галузі книгознавства та історії книги. Зокрема, нашу увагу привернули нові випуски наукового збірника «Книга. Исслсдования и материалы» (80, 81, 82); книга відатного книгознавця М. Куфаєва «Проблемы философии книги. Книга в процессе общения», чудово видана в серії «Книжная культура в мировом социуме». Справжнім подарунком усім історикам книги буде багатотомне видання, перший том якого був представлений на конференції, «История славянского кирилловского книгопечатания XV – нач. XVII в.» (Немировский Е. Л. Возникновение славянского книгопечатания. – М., 2003. – 531 с., 300 ил.), а також нова книга Ю. А. Лабинцева «Книжное наследие Н. П. Румянцева» (М., 2004. – 208 с.). Взірцевим можна вважати також і видання «История письма: Эволюция письменности от Древнего Египта до наших дней» (М.: Эксмо; СПб.: Terra Fantastica, 2002. – 400 с.).

Загалом XI Міжнародна наукова конференція з проблем книгознавства «Книга і світова цивілізація» ще раз підтвердила необхідність координації діяльності в цій галузі. Її проблеми є спільними для всіх країн СНД, зокрема, щодо підготовки кадрів книгознавців, фінансування науки про книгу і книжкову справу та ін. У виступах керівників секцій на підсумковому пленарному засіданні проаналізовані найцікавіші доповіді, визначені пріоритетні напрями досліджень, розставлені певні акценти і зроблені узагальнюючі висновки. Так, було підкреслено, що суттєвої різниці між традиційною книгою-кодексом та сучасним електронним виданням немає; електронне видання робить доступною одночасно для багатьох користувачів на відстані інформацію, що міститься в книзі, та її зовнішній вигляд, зберігаючи оригінал у традиційній формі. Таким чином, змінюється форма передачі текстової, зображувальної, звукової інформації, але незмінним залишається її зміст. Разом з тим, набувають нового наповнення й проблеми збереження і дослідження оригіналів, зокрема, у бібліотечних фондах. Порушувалися питання побутування приватних колекцій у державних книгосховищах, створення зводів та реєстрів книжкових пам'яток, тобто рідкісних та цінних видань, адже зрозуміло, що зберігати і створювати особливі умови для всіх видань, що будь-коли виходили з-під друкарського верстату, не можливо. Було запропоновано теоретико-методологічні підходи до формування самостійної наукової дисципліни «Історія книжкової культури».

Зацікавленість в обміні досвідом, в обговоренні результатів досліджень спонукала організаторів конференції запропонувати книгознавцям проводити такі форуми не раз на чотири роки, а частіше – раз на два роки, а між ними збирати раз на два роки історико-книгознавчі наукові конференції «Федорівські читання». Таким чином, у книгознавців СНД та інших країн буде можливість зустрічатися щорічно.

Галина Ковальчук,
канд. іст. наук,
зав. відділу стародруків
і рідкісних видань НБУВ